

1933

A berlini SS Faji és Települési Hivatala a cigányok és fél-cigányok sterilizációját követelte.

Belgiumban bevezették az ún. „Gypsy Card”-ot, s ezzel a cigányokat sajátos módon különböztették meg a letelepült többségi társadalomtól.

január

17. Az ausztriai Oberwarton (Felsőőrön) zajló, cigánykérdéssel foglalkozó nagygyűlésen különböző javaslatok hangzottak el a kérdés rendezésére: erélyes rendszabályokat kívántak a cigányok ellen (így például a botbüntetés elrendelését), mások viszont a cigányok állandó letelepítésére tettek javaslatokat. A helyi járásfőnök a cigányok Európán kívüli helyre, például Polinéziába történő kitelepítését szorgalmazta. A külön cigánytörvényre tett javaslatukat, indítványukat beterveztették a kormánynak

március

18. Németországban tartományi megállapodás született a „cigányveszély elleni harcrol”, amellyel így egységesítették és országossá tették az egyes tartományok intézkedéseit.

22. A birodalmi kultúrkamara törvénynek megfelelően létrehozták a birodalmi zenészkamarát. (A jövedelemszerzéssel járó muzsikálást csak ennek tagjai folytathattak. A felvételi vizsgákon nagyon sok szintit és romát elutasítottak, s megfosztottak a további fellépési, pénzkereseti, megélhetési lehetőségeitől.)

június

15. Johann Trollmannt, a szinti cigány ökölvívót, faji okokból megfosztották a félnehézsúlyú német bajnoki címétől.

július

- 26.** Németországban kihirdették az „Örökletes betegségekben szenvedő utódok nemzésének megakadályozásáról szóló” – később az „Élésre nem méltó élet megsemmisítéséről” – elnevezésű eutanáziatörvényt, amely a várhatóan örökletes betegségben szenvedő gyermekeket világra hozó házaspárok, gyengeelméjűek, skizofrének, mániás depressziósok, genetikai okokra visszavezethető vakságban, süketiségben, testi torzulásban szenvedők és homoszexuálisok kényszersterilizálásához, majd elpusztításához teremtett jogalapot. Kezdetben sok ezer cigány érintetten is e törvény alapján hajtottak végre ivartalanítást, meddővé tételt.

szeptember

- 18-25.** A rendőrség, az SA és az SS közös – egész Németországra kiterjedő – letartóztatási akcióba kezdett a koldusok és csavargók kézre kerítésére. Ennek során számos szintit és romát is hetekig tartó őrizetbe vettek.

1934

Az öröklött betegségekben szenvedők utódnemzését betiltó új törvény alapján Németországban ez évben közel 500 cigányt sterilizáltak erőszakkal.

Németországban ez évtől nem adtak ki új vándoripar-engedélyt a szintiknek, romáknak.

február

Kenderesen tifuszbajrvány tört ki, melynek a vármegyébe kerülését a vándor cigányoknak tulajdonították, mivel az első haláleset is közöttük történt. Az egész cigánytelepet lezárták a szomszédos Tizzaszentimrén is. (A bajrvány más helyeken is, több cigánytelepen is felütötte a fejét.) A ragályos betegséget a cigányok tisztátalanságával hozták összefüggésbe. Ez és az ehhez hasonló más esetek jelentettek később (természetesen egyéb ideológiai tényezőkkel karöltve) népegészségügyi hivatkozási alapot több – a betegségmegelőzéstől, egészségvédelemtől igencsak messzire rugaszkodott – diszkriminációs és fajvédelmi elgondolás népszerűsítéséhez, elterjedéséhez.

- 11.** Vas vármegye főispánja sajátkezű kérvényt írt a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, hogy a magyar polgárok gyerekektől elkülöníthessék a cigányok gyerekeit, s e célra állami segítséggel cigányiskolát hozhassanak létre, mivel „...a nagyrészt csirkefogó, rossz magaviseletű és fertelmesen piszkos gyermekhad a magyar polgárgyerekek erkölcsi fejlődését, higiéniáját és egészségét is állandóan veszélyezteti”.

március

- 23.** Németországból megkezdték azoknak a romáknak a kitelepítését, akik nem tudták bizonyítani német állampolgárságukat.

április

A Magyar Közigazgatás 1934/16. számában Endre László (a később a zsidók deportálását szervező államtitkár) követelte a kóbor cigányok állami koncentrációs

táborba zárását, a cigány gyerekek menhelyekre vitelét, és a „rovott múltú, aljas ösztönökkel rendelkező és átörökíthető betegségekben szenvedő” cigány férfiak sterilizálását.

május

- 13.** Endre László (a zsidók deportálását szervező későbbi államtitkár) a Nemzeti Figyelő e napi számában „Az oláh cigány-kérdés rendezése” című írásában követendő célként, eljárásként javasolja a kóbor cigányok állami koncentrációs táborba zárását és a „rovott múltú, aljas ösztönökkel rendelkező és átörökíthető betegségekben szenvedő” cigány férfiak sterilizálását.

szeptember

- 19.** Veszprém vármegye feliratot küldött a belügyminiszterhez a – kulturális, közbiztonsági és közegészségügyi veszélyt jelentő – kóbor cigányokkal szembeni korlátozó rendelkezés megtételét sürgetve.

december

- 7.** Jelentésében a Gazdasági Nyilvántartó Hivatal hat olyan területet sorolt fel, ahonnan „a cigányoknak a környező lakosság panaszai miatt” tovább kellett költözniük.

1935

március

- 1.** A székesfehérvári államrendőrség vezetősége a közbiztonság megóvása érdekében nemrégiben olyan rendeletet bocsátott ki, hogy a közeli cigánytelep lakói Székesfehérvár városában csak reggeli hét órától esti tíz óráig tartózkodhatnak.

április

- 7.** Láng Sándor, Debrecen egészségügyi főtanácsosa, tisztifőorvos sürgette a cigánykérdés megoldását. Szerinte a kóbor cigányok közegészségügyi szempontból nagy veszélyt jelentenek a társadalomra.

május

- 24.** Közegészségügyi intézkedésekkel sikerült a hatóságoknak a dorozsmai cigánytelepen történt kiütéses tífusz-megbetegedések továbbterjedését megakadályozni. A község északi részén új cigánytelep felépítéséről is határoztak.

szeptember

- 15.** Németországban a birodalmi állampolgárságról szóló törvény a „német vagy fajrokon állampolgárok” kategóriájából a zsidókat és a cigányokat is kizárta.

október

A Nemzetiszocialista Német Munkáspárt (a nácik) solingeni szervezete azt követelte, hogy a cigányságot „a többi fajidegen emberhez hasonlóan tartsák távol a német néptől”.

november

- 14.** Németországban a „vérvédelmi” törvényhez kiadott végrehajtási utasítás megtiltja a házassági alkalmassági bizonyítvány kiadását a német vérű személyek cigányokkal kötendő házassága esetén is. az 1935. évi nürnbergi faji törvények – pontosan szólva „A birodalmi polgárok státuszáról valamint a német vér és becsület védelméről szóló törvények” – expressis verbis nem emlékeztek meg a cigányokról. Rendelkezéseik a zsidókat, négereket eket – sorolták a fajidegen közé. Ennél fogva a cigányok rövid ideig még – ha értelmezéstől függően és némi fenntartással is – teljes jogú állampolgároknak minősülhettek. Viszont a rendeletekhez illetve 26. keltezéssel – előírta németekkel való házasság esetére a „házassági alkalmassági bizonyítványt”, illetve a cigányok esetében ennek megtagadását a helyi egészségügyi hivatal részéről.
- 26.** Német belügyminiszteri körlevél utasítja a helyhatóságokat és értelmezi a feladatokat a cigányok és „árják” közötti házasságot megtiltó „vérvédelmi” nürnbergi törvények betartásával kapcsolatosan.

1936

Bécsben a Német Bűnüldözési Bizottság javaslatára megalapították a „cigányvész” elhárítására hivatott Cigánybűnözés Elleni Nemzetközi Központot, amely egész Európára kiterjedő, a családi kapcsolatokat is magában foglaló cigánynyilvántartás, valamint antropometriai regiszter összeállítását tervezte.

A Német Belügyminisztérium megkezdte egy országos cigány törvény előkészítését, hogy „rátaláljanak a cigányprobléma totális megoldására nemzeti és nemzetközi szinten”. (A tervezet javaslatai között található: az idegen és nem letelepedett cigányok kiűzetése, mozgásszabadságuk korlátozása; a vándorkereskedő cigányok igazolvánnyal való ellátással; a fokozott rendőri őrizet; a német-cigány vegyes leszármazottak meddővé tétele és minden, a III. Birodalomban élő cigány nyilvántartása, különleges cigányrezervátumba történő betelepítése gondolata is.)

Magdeburg és környékének roma és szinti családjait az állandó bűnügyi karhatalmi felügyelet alatt álló Holzweig Cigánytáborba internálták.

január

20. Dr. Vassányi István szolgabíró belügyi cigány kódex kiadását kérte a belügyminisztertől, amely egybefoglalná az elszórtan létező, cigányokra vonatkozó jogszabályokat. (Kezdeményezéséhez a későbbiekben Fejér és Csanád-Arad-Torontál vármegye alispánja, közös felirattal csatlakozott.)

március

15. A Német Birodalom a cigányoktól is megvonta a szavazati jogot. Megszűnt választópolgári (választói és választhatósági) státuszuk.

június

Himmler személyes utasítására Bajorországból 600 cigányt deportáltak a Dachau koncentrációs táborba.

6. Megszületett a Cigányveszély („a cigánypestis”) elleni harcról szóló német birodalmi belügyminisztériumi rendelet, amely az állami és helyi rendőri erők kötelességévé teszi a romák, valamint más, megítélésük szerint „cigány-szerű módon viselkedő” „aszociális” személyek előállítását és bűnügyi őrizetét.
6. E birodalmi jogszabály alapján, s azzal párhuzamosan a porosz belügyminisztérium a berlini rendőrséget arra utasítja, hogy az olimpiai játékok előtt rajtaütésszerűen elfogjon és internáljon minden poroszországi cigányt.

július

16. A német hatóságok Berlinben és környékén „általános cigány körözőnapot” tartottak, hogy az olimpiai idejére cigánymentes fővárost produkáljanak. Hatszáz berlini cigányt fogtak el és rendőri őrizet alatt hajtották ki őket Berlin külvárosába, Marzahnba, ahol rendőri őrizet alatti zárt cigánytábor hoztak létre számukra. (Ide egyébként már az év elejétől szállítottak romákat.)

szeptember

14. Abaúj-Torna vármegye közigazgatási bizottsága e napi ülésén feliratot küldött a kormányhoz, melytől a cigányok meg rendszabályozását kérte.

november

A Német Birodalom egészségügyi hivatalának L3-as osztályaként Robert Ritter vezetésével megalakult a Faji Higiéniai Kutatási Intézet.

A Magyar Közigazgatás 44., 46. és 47. számában közlésezik Varsányi István Cigánykódex megalkotását célzó javaslatát, amely vagyonekobbzással (szekerek, kordék), röghöz kötéssel, kényszermunkával és testi fenytéssel (férfiak: botozás, nők: kaloda és hajlevágás) kívánná megoldani a

vándorcigány-kérdést.

1937

Robert Ritter és munkatársai a Központi Biztonsági Hivatallal (RSHA) és a belügyminisztériummal együttműködve közel 30 000 Németországban élt cigányt és félcigányt vett nyilvántartásba, s szolgáltatott róluk származástani és faji adatokat a német cigánytörvény megalkotásához. (Tudományosan igyekeztek bizonyítani, hogy a bűnözés és az aszociális viselkedés öröklődik, így cél- és jogszerű az öröklődést megakadályozó prevenció.)

Németországban ez évben folytatódik kisebb cigány csoportok koncentrációs táborokba, Dachaubá és Buchenwaldba deportálása.

Németországban a Wiesbaden melletti Biebrichben, Essenben, Düsseldorfban, Ravensburgban és Kasselben működtetni kezdték az elkülönített és fegyveresen őrzött, zárt cigány internáló-, illetve munkatáborokat.

július

Weimartól néhány kilométerre létrehozzák a buchenwaldi koncentrációs tábort, melynek már első foglyai közt is voltak szintik és romák.

december

A „megelőző bűnüldözésről” elfogadott rendelet lehetővé tette a Német Bűnügyi Rendőrség számára, hogy mindazokat koncentrációs táborba zárja, akiket aszociálisnak vagy munkakerülőnek minősítenek. A tág értelmezéssel lehetővé tették azt is, hogy a romák népes csoportjait erre hivatkozva zárják táborokba.

1938

A Német Birodalomban a bűnügyi rendőrség szervezetén belül felállították a Cigány Garázdaság Elleni Harc Birodalmi Központi Ügyosztályát.

Az osztrák nemzetiszocialisták egyik ideológusa, Tobias Portschy, emlékiratot készített, melyben – többek között – a cigány lakosság „sterilizálását” követelte.

Németországban Kielben, Fuldában, a Maina menti Frankfurtban, Danzigban, Pölitzben, Neubrandenburgban, Hannoverben, Gelsenkirchenben és Herdében működtetni kezdték a cigány internálótáborokat.

május

Megkezdik a nem német földműves gazdáknál dolgozó cigány férfiak deportálását is. (A földműves munkákkal foglalkoztatott romák addig teljes körű védelmet élveztek.)

A belügyminiszter kiadta a 66.045/1938. B. M. sz. rendeletet, amely egyebek mellett – rögzítette, hogy minden cigányt gyanús egyénnek kell tekinteni.

12. Zala vármegye felirattal fordult a belügyminiszterhez a cigányok letelepítése tárgyában. Takács Mihály törvényhatósági bizottsági tag javaslatát magáévá téve azt javasolták, hogy

nagyobb, a telepítési törvény keretében e célra megveendő ingatlanra gyűjtsék össze a cigányokat, majd rendőri felügyelet alatt tanítsák meg őket földművelésre és „gyermekükre” végessék el a polgárosításukat. (Felterjesztésükhöz rövid időn belül több vármegye is csatlakozott.)

június

Himmler azt javasolja, hogy egyes romákat a műemlékvédelmi törvény hatálya alatt hagyjanak életben antropológiai tanulmányozásra (A törvényjavaslat nevetség tárgya lesz és nem vezetik be.)

12-18. A Német Birodalomban „cigány tisztogatási hetet” (Zigeuneraufräumungswoche) tartanak, amely során cigányok százait szedik össze, bántalmazzák és börtönzik be Németországban és Ausztriában. 1938 nyarán és őszén körülbelül 3000 munkaképtelen romát és sintit deportáltak az Ostmarkból (Ausztriából) a koncentrációs táborokba. Mintegy 2000, 16 év feletti cigány férfit küldtek Dachaubá és később Buchenwaldba, és 1000 15 év feletti cigányasszonyt Ravensbrückbe.

július

Az összes solingeni romát egy városszéli barakkokból álló kényszermunka táborba gyűjtötték és dolgoztatták.

augusztus

Tobias Portschy – immár Burgenland tartományfőnökeként – Memorandumot ír, amely alapján a romákat alsóbbrendű fajnak nyilvánították.

szeptember

A Berlin-Marzahni cigánytáborban e hónapban a nyilvántartás szerint 852 cigányt internáltak őriznek.

13. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyei felterjesztéssel folyamodott a belügyminiszterhez, amelyben a cigánykérdés sürgős rendezését szorgalmazta.
26. Baranya vármegye is csatlakozott a májusi Zala vármegyei javaslatához. Baranya vármegyei törvényhatósági bizottsága e napi ülésén támogatta az általuk felterjesztett felirat tartalmát, és saját javaslattal is kiegészítette, melyben kezdeményezte az örökölhető betegségekben szenvedő cigányok további szaporodásának megállítására szolgáló intézkedést. (Gyakorlatilag a sterilizálás bevezetését.)

október

23. Jugoszláviában a szerbek lakta koszovói Novo Brdo településen megtámadják a helyi roma lakosságot, s bestiális módon húsz cigányt mészárolnak le.

december

8. Heinrich Himmler bejelentette, hogy a cigányokat is faji problémaként kell kezelni („a cigányság: alsóbbrendű faj”), és számukra is előkészíti az Endlösungöt (a „végső megoldást”). Cigánynak az számít, akit a Ritter-féle Fajhigiéniai és Népeségbiológiai Kutatóintézet annak tart.

- 14.** Németországban az e nap elfogadott „alaprendelet a bűnmegelőzésről” a romákat és szintiket is kötelezte a „függőséggel járó bér munka” elfogadására, azaz a zárt táborokban történő kényszer munkára.
- 15.** A német birodalmi rendőrségnek megtiltják a cigányok számára történő személyazonossági igazolványt és fegyverviselési engedély kiadását. Ugyancsak tilos a cigányoknak az 500.000 léleknél nagyobb városokba költözni.
- 15.** A Birodalom határán e naptól kezdődően meg kell akadályozni minden – bármilyen útlevelel, úti okmánnyal rendelkező – külföldi állampolgárságú cigány beutazását.

1939

A németországi Hammban, valamint az egykori ausztriai Fischamnedben, Linzben, Eisenerzben és Salzburgban működtetni kezdték a frissen létrehozott roma internálótáborokat.

A sokoróaljai járás főszolgabírája Győr-Moson-Pozsony vármegye alispánjának 1939 elején „a cigánykérdés rendezése” ügyében a minden foglalkozásra kiterjedő teljes eltiltást, a vándoripari, a mutatványos engedélyek bevonását keveselve, a romák munkatáborba zárását sürgette. „Kereken azt kell állítanom, hogy a modern külföldi államok az ilyen és ehhez hasonló elősdi nemzetfajokat lassú kipusztulásra ítélték és addig is, míg ezt közelebbről meg tudták oldani, a munkatáborba való gyűjtést és ott való dolgoztatásukat kötelezőnek mondták ki...”

március

E hónaptól kezdődően a szintiknek és romáknak megkülönböztető jelzést kell viselniük Németországban és különleges faji azonosító igazolványt kell maguknál hordaniuk.

május

Ravenbrückben női koncentrációs tábor hozta létre. (Az év végéig 440 burgenlandi roma nőt is a táborba szállítottak. 1945-ig legkevesebb 5000 szinti és roma nő raboskodott Ravensbrückben)

10. Pest vármegye feliratban kérte a Teleki-kormányt a cigánykérdés országos megoldására.

június

29. 440 roma gyermekből és nőből álló deportált csoport érkezik a ravensbrücki lágerbe.

július

Szabó Zoltán professzor az egyik nyári egyetemi előadásában szükségesnek jelentette ki, hogy az európai rasszoktól idegen, de mégis az országban élő zsidóságot és cigányságot teljesen akadályozzák meg a magyar fajjal való kereszteződésben.

szeptember

2. A Német Birodalomban lakhelyelhagyási rendeletet hoznak a cigányok ellen.

12. Pest vármegye közgyűlésén P. Varga Vince felszólalásában jelezte, hogy „elszaporodtak Pest környékén a kóbor cigányok, akik lopásból, szélhámosságokból élnek, sürgős intézkedéssel meg kell a cigányokat rendszabályoznia annál, is inkább, mert nagymértékben terjesztik a ragályos betegségeket. A visszacsatolt Felvidékről is rengeteg cigány özönlötte el a főváros környékét, zaklatják a közönséget”.

18. Internálják és közmunkára fogják a cigányokat – adta hírül a Pesti Napló e napi száma.

21. Reinhard Heydrich, a Birodalmi Biztonsági Főhivatal vezetője birodalmi tanácskozást szervezett Berlinben, s találkozott a biztonsági rendőrség (Sipo) és a biztonsági szolgálat (SD) tisztviselőivel. Azt tervezték meg, hogy a Nagy Német Birodalomban élő közel 30 ezer német és osztrák cigány addig még nem deportált részét utasítsák ki az országból és szállítsák a megszállt Lengyelországba.

25. A Tiso-féle szlovák bábállamban olyan törvényt hirdettek ki, amely két részre, mégpedig teljes jogú állampolgárokra és „idegen élőködőkre” osztotta a polgárokat. A cigányokat az utóbbiak közé sorolták.

október

17. A kiadott „Letelepítési rendelet” (Festsetzungserlass) értelmében a Német Birodalomban élő szintiknek és romáknak tilos elhagyni e napi tartózkodási helyüket. A rendelet melléklete utasította a bűnügyi rendőrszobákat, hogy a szintiket és romákat végleges elszállításukig különleges gyűjtőtáborokban helyezték el.

1940

Kecskeméten a Duna-Tiszaközi Mezőgazdasági Kamara kiadásában megjelenik Gesztelyi Nagy László – a Kamara igazgatója, országgyűlési képviselő – „A magyarországi cigánykérdés rendezése” című könyve, melyben mint megoldást a romák koncentrációs táborba zárását, további szaporodásuk feltétlen megakadályozását javasolja: „A legradikálisabb eszközökhöz kell nyúlni.”

január

A buchenwaldi koncentrációs táborban 250 cigány gyermeken próbálják ki először a gázkamrában való tömeges kivégzést.

24. Fejér vármegye alispánja 47/1940. sz. körrendeletében megtiltotta a romáknak, hogy igavonó állatokat tartsanak, továbbá elrendelte az igavonók értékesítésének kötelezettségét, ennek hiányában az előjáróságok által megtartott árverezését. „A záros határidőn túl tartott, vagy szerzett állatok és járművek azonban minden árverés, illetve értékesítés nélkül elkobzandók és megsemmisítendőek.” Átirattal fordul alsófokú hatóságaihoz és a szomszédos vármegyékhez a cigányok szigorú ellenőrzését, orvosi ellátását szorgalmazva. Az intézkedés-csomagban a lovak, szamarak és kutyák elvétele, a cigányok rendszeres havi szőrtelenítése (haj, hónalj, fanszőr) és a vadházasságok

felszámolása, a 6 éves kort elért gyerekek iskoláztatása is szerepelt. (Az iskolában a cigánygyerekeket elkülönített padba ültette volna.)

- 30.** Heydrich tanácskozást tart, melyen többek között 30 ezer németországi roma Lengyelországba deportálásáról határoznak. (A terv ugyan ebben a formájában megghiúsult, de 5 ezernyi német romát így is elhurcoltak a łódźi gettóba.)

február

A Német Birodalomban élő összes szintit és romát kizárták a Birodalmi Zenészkamarából, így a kisszámú cigány kamarai tagot is eltiltották a további fellépésektől.

április

- 6.** Franciaország betiltják a „vándorcigányok” vándorlását.
- 27.** Himmler sürgősségi leiratban rendelte el 2500 németországi szintit és roma zárt nemzetiségi csoportokban a III. Birodalom által megszállt, Lengyel Főköormányzóságnak nevezett területre történő deportálását. Kölnből, Düsseldorfból el is indították a transzportokat.

május

10. Megkezdődött a németországi cigányok deportálása. Kb. 2500 német szintit és romát toloncoltak ki a Német Birodalom nyugati régióiból a megszállt Lengyelországból	

<p>kialakított főkormányzósági tartományba.</p>	<p>31. Budapesten megalapították a Magyar Nemzetbiológiai Intézetet, melytől többek között a magyarság „fajtaelemeinek” genetikai elemzését, a nemzetet összetevő „fajelemek és népcsoportok biológiai értékéről” kataszter készítését, a cigányok és a magyarok kereszteződéséből született utódok vizsgálatát, „élettani sajátosságainak” megállapítását várták.</p>
---	---

június

A Német Birodalmi Biztonsági Főhivatal utasítása szerint a munkatáborokba zárt asszociálisok közül a zsidók és cigányok egyáltalán nem bocsáthatók szabadon.

augusztus

Az ausztriai cigányokat a Salzburg melletti munkatáborba deportálják.

- 1.** A csendőrség központi nyomozó parancsnoksága megkezdte egy külön cigánynyilvántartás felfektetését, amely minden cigányra kiterjedt volna. (1941. május 1-jéig 2475 romát vettek jegyzékbe.)

október

- 4.** A német hadsereg elrendeli az összes franciaországi roma internálását az ország általuk megszállt területeiről.

- 31.** A Német Birodalmi Belügyminisztérium rendelete értelmében Bruck an der Leitha, Eisenstadt, Lilienfeld, Oberpullendorf, St. Pölten és Wiener Neustadt tartományi tanácsai, valamint Bécs közigazgatása megkezdi közös intézkedését egy cigányok internálására alkalmas ausztriai koncentrációs tábor létrehozására.

november

A román belügyminisztérium megtiltja a vándorcigányok letelepedését és vándorlását Románia területén, azzal az indokkal, hogy az egészségügyi minisztérium szerint tifuszt terjesztenek.

- 23.** A közép-burgenlandi Lackenbachban működni kezd a romák internálására szolgáló „Cigánytábor”.

december

- 12.** A belga idegenrendészet által 1933-ban bevezett „carte de nomade” igazolványt kiegészítik egy „cigányigazolvánnyal” (Zigeunerkaart), amelyet a letelepedett cigányoknak is kötelezővé tesznek.

1941

Romániában egy titkos felmérés 208 700 romát vádolt a „román faj megfertőzésével”, ami azt jelentette, hogy az illetőknek nem cigány, hanem román házasársuk van.

Ez év nyaratól a Szovjetunió németek által megszállt területein az ún. „Einsatzgruppe”-k, valamint a Wehrmacht és a rendőrség egységei szisztematikusan és tömegesen végeztek ki a romákat.

január

- 21.** Debrecen rendőrkapitánya parancsa alapján a „külsőségi cigányokat” csak a hét egy napján, péntekenként engedik be a városba.

február

- 5.** Az Országgyűlés ülésén Forster György, a Magyar Élet Pártja képviselője interpellációban követelte a cigányok munkatáborba zárását és rájuk vonatkozóan statárium kihirdetését, mivel a magyar falvaknak „a cigánykérdés éppen olyan, mint a zsidókérdés a nemzet szempontjából”. A parlamenti jegyzőkönyv szerint egy hang a szociáldemokraták soraiból közbeszólt: „jön az első cigánytörvény!”. Bárczay János földművelési államtitkár válaszolva ígéretet tett szorgalmazni fogják a belügyminiszteri intézkedést.

március

- 22.** A roma és szinti gyermekeket kitiltják a német állami iskolákból.

április

10. A Jugoszlávia szétverése után létrejött bábállam, a „független” Horvátország kikiáltásakor hatalomra került usztasa Ante Pavelić bejelentette, hogy az „idegen” lakosság, azaz a szerbek, cigányok és zsidók teljes megsemmisítését tűzte ki célul. Az első fajvédelmi törvényeket már az állam kikiáltásakor meghozták.

28. Az Újvidéket visszafoglaló (megszálló) magyar katonai parancsnokság kiadott rendelete értelmében azoknak a cigányoknak is három napon belül el kell hagyniuk addigi lakóhelyüket, akik 1918. október 31-e előtt „Magyarország területén községi illetőséggel nem bírtak, valamint az ilyen egyéneknek leszármazottjai, azaz a bevándoroltak és betelepülők...”

május

26. Szöllősy Sándor a Nyilaskeresztes Párt Országépítési Irodája számára megírta javaslatát, melyben kijelentette: „Ez a nemzetvédelmi szempontból is egész értéktelen népség iszik, kártyázik, koldul, itt-ott muzsikálgat, de ebből megélni nem tud, dolgozni pedig nem akar... Szaporaságuk külön veszedelem, amikor színmagyar vidékek népességét a gyermekbetegségek és az egyke tizedelik. Élveszületési arányszámuk egyes vidékeken háromszor akkora, mint a magyarságé. Ha más megoldás nincs, sürgősen munkatáborokba kell ezt a szociális, erkölcsi és egészségügyi

szempontokból egyaránt veszedelmet jelentő népséget összegyűjteni, ahol emberséges bánásmód fogja majd ártalmatlanokká, az oktatás pedig hasznavehetőkké tenni, idővel, őket! [...] Legjobb volna azonban az egészet visszatelepíteni oda, ahonnan jöttek, vagy kihalásra ítélni, mert örök veszedelmet fognak képezni a kultúrnépek számára, mint a zsidók.”

június

A szintik és romák üldözésével foglalkozó német szakértők által tartott berlini munkaértekezleten döntés született arról, hogy a birodalom egész területén zárt cigány munkatáborokat kell létesíteni.

Horvátországban megkezdtek a zsidók és cigányok koncentrációs táborokba hurcolását.

július

A kárpátaljai kormánybiztos utasítására a magyar polgári és katonai hatóságok segítségével a magyar állampolgárságot hivatalos iratokkal bizonyítani nem tudó több mint 20 ezer zsidó és roma embert gyűjtöttek össze magyarországi táborokban, majd Kőrösmezőn, a határváros gyűjtőtáborában.

- 2.** Eitner Ákos az ún. harmadik zsidótörvény képviselőházi vitája során felszólalásában kifejtette: meg kell akadályozni „a zsidósághoz sok tekintetben nagyon hasonló” „parazita” „egészen alacsony rendű és silány fajnak”, a cigányságnak keveredését a magyarral, illetve a beteg egyedek szaporodását, akár „a legdrasztikusabb ókori eljárás, a kasztrálás” segítségével is.
- 18.** Az Országos Orvosi Kamara elnöke, Orsós Ferenc professzor a parlamenti felsőházban kezdeményezte a magyar-cigány vérkeveredés (házasságkötés, nemi kapcsolat) törvényi tilalmát, „mivel német kutatók bizonyították, hogy a keverékek közül kerülnek ki a legsúlyosabb bűnözők.” A javaslatot a Ház nem fogadta el.

augusztus

A horvát hatóságok létrehozták az első két tábor a Jasenovac koncentrációs

tábor-együttes területén.

A tábor működése alatt a horvát hatóságok több tízezer foglyot öltek itt meg, köztük szerbeket, horvát muzulmánokat, zsidókat és cigányokat.

- 7.** Himmler kijelentette, hogy a Birodalmi Bűnügyi Rendőrség a Ritter-féle intézet újabb jelentései alapján fog dönteni a további deportálásokról. (1944 végéig Ritterék mintegy 24.000 jelentést állítottak össze.)

27-28. A Kőrösmezőn összegyűjtött zsidó és roma foglyokat – köztük nőket, kisgyermeket – a német és magyar csapatok által megszállt ukrainai Kamenyec-Podolszkij német hadműveleti területére toloncolták át, ahol az SS emberei legéppuskázták őket. Azon kevesek nagy részével, akiknek sikerült túlélniük, vagy szökésükkel elkerülniük az esetet, a sebesülések, betegségek vagy az ukrán fasiszták végeztek.

szeptember

<p>28. Német katonák nyugat-ukrajnai cigányokat mészároltak le.</p>	<p>A Népegészségügy folyóirat e havi számában a karcagi dr. Mészáros Elek kollektív munkatáborokat sürgetett a cigányok számára, mivel „nemzetvédelmi értékük jóformán semmi”.</p>
--	--

október

A keleti front középső szakaszán egy, az Einsatzgruppe C-hez tartozó őrzőegység 32 fős cigánykaravánt tartóztatott fel az úton. A szekerek átkutatása közben állítólag német katonai felszerelést találtak, és "mivel ez a banda nem rendelkezett személyi

okmányokkal és nem tudták megmagyarázni a (német katonai) holmik eredetét, ki lettek végezve".

november

Németország elrendeli a franciaországi romák lágerekbe való koncentrálását.

- 5.** A németek által megszállt Lengyelországban az ott összegyűjtött zsidók deportálása után „működtetni” kezdik a Łódzi Cigánygettót.

december

- 24.** A Krím-félszigeten éjszaka közel 800 romát gyilkoltak le a német katonák.

1942

A Cseh-Morva Protektorátusban „védelmi őrizet” alá vették (hazai és német koncentrációs táborokba kényszerítették) a cigányokat és zsidókat.

Buchenwaldban ez évben 9500 cigány rabot tartottak fogva.

Esztergom városa tervezetet készített a helyi illetékességű cigányok kényszerlakhelye: egy zárt cigánytelep, gettó kialakítására. („Cigánynak tekintendő minden cigány személy, továbbá, aki cigányokkal él együtt. Cigányok a telepet csak munkavégzés céljából hagyhatják el, a városi sétányon nem haladhatnak át, a városi padokra nem ülhetnek le.”) A tervezetet a belügyminisztériumnak jóvá kellett volna hagynia, ám még csak válaszra sem méltatta a benyújtott dokumentumot, így az nem léphetett életbe.

A magyar királyi honvédség és csendőrség Újvidéken mintegy négyezer szerbet, zsidót és cigányt végeztetett ki megtorlásul, de számos áldozata volt az ún. „hideg napoknak” Zsablyán, Csurgón és Szőregen is. (A Magyar Szóban megjelent írásában Srdan Basics, a Tanjug volt budapesti tudósítója rámutat, hogy a legvéresebb az újvidéki razzia volt, amikor „a legalattomosabb módon kivégeztek kis híján 4000 szerbet, zsidót és cigányt, s a vajdasági magyarok készséges segítségével példátlan gaztettet hajtottak végre Zsablyán.

Székesfehérváron a cigánytelepet rendőri felügyelet alá helyezték – írta a helyi lap.

Szentkirályi Zsigmond az 1942-ben

Kassán kiadott „A cigány kérdés” című munkájában a cigányok sterilizálását ajánlotta a cigányprobléma megoldásaként.

január

5000 szinti és romát gázosítottak el a kulmhoferi haláltáborban.

Kelet-Poroszország összes szinti és roma családját Byalistokba szállították, ahonnan 1943-ban Auschwitzba vezetett az útjuk.

1. A Német Birodalom területén e naptól megvonták a cigányoktól az állampolgárságukat, nem számítottak többé birodalmi alattvalónak.

12-15. Magyar katonai és csendőri alakulatok, az egy évvel korábban Magyarországhoz visszacsatolt Bácskában, a Sajkásvidéken rejtőzködő partizánok felkutatására és letartóztatására indítottak razzsiát, ami megtorló akcióvá szélesedett. Szerbeket, zsidókat és cigányokat is kivégeztek.

20-23. Magyar katonai és csendőri alakulatok Újvidéken kis híján négyezer szerbet, zsidót és cigányt végeztek ki: lőttek agyon a nyílt utcán, vagy géppuskáztak a jeges Dunába. A Hideg napokként ismert kivégzések Mozsoron, Zsablyán, Csurgón, Óbecsén és Szőregen is folytak.

február

Ravasz László református püspök rádioprédikációjában a zsidók és a cigányok keveredése ellen is tiltakozott, és panaszkodott, hogy utóbbit még nem korlátozza törvény: „Tudományosan még nincs eldöntve, hogy a zsidófajtaival való keveredés a magyar fajtára előnyös e, vagy hátrányos. Ameddig az egyéni tapasztalatok érvek, inkább az utóbbit lehetne állítani. Magyar és zsidó külön-külön több értékes egyedet termel, mint keveredve. [...] A magyarságtudomány tegye módszeres vizsgálat tárgyává, s ha úgy találná, hogy a magyar–zsidó-keverék nem szerencsés, meg kell tenni a védő intézkedéseket. Azt már világosan látjuk, hogy a magyar–cigány keveredés ártalmas, ennek megfelelő intézkedés még nincs [...] a tiszta fajiságú magyar a sarokban áll, s a kevert, vagy idegen fajok az asztal tetején ágálnak. Egyenjogúságot a magyaroknak – Magyarországon”.

- 1.** A Baltikumban működő német speciális egység részletes jelentése szerint az általuk e napig összesen kivégzett 138 272 ember között 5 cigány is volt.

április

E hónaptól júniusig németországi romákat deportáltak a varsói gettóba, ahol Z betűs (Zigeuner) karszalaggal megkülönböztetve, a zsidóságtól elkülönült közösségként élték életüket.

- 12.** Szerbiában a cigányok is kötelesek minden ingó és ingatlan vagyonukat a hatóságoknál azonnal, bejelenteni.
- 29.** A cseh romák első deportálási hulláma Brno városából és környékéről Auschwitzba.

május

Pest vármegye közigazgatási bizottsági ülésén úgy döntött, hogy felirattal fordul a belügyminiszterhez azt kezdeményezve, hogy a cigányokat gyűjtsék össze az ország valamelyik részén és szigorú ellenőrzés mellett dolgoztassák.

Dr. Borsy Lajos a Népegészségügy 1942/18. számában megjelent írásában felvetette: „A tengelyhatalmak győzelme esetén – a nagy európai újjárendezés kapcsán – valószínűleg alkalom lenne rá, hogy fölös számú cigányainkat Oroszország távolabbi területére telepítsük.”

- 24.** A román belügyminisztérium kiadja 1051-es számú rendeletét a nomád cigányok evakuálásáról. E rendelet alapján telepítettek át Beszarábiába 81 sátoralja cigányt, 5842 személyt.

augusztus

A Népegészségügy című szakfolyóiratban Lengyel község körorvosa, Okályi Ákos ezt írja: „A végső cél a cigányok eltüntetése legyen”.

- 5.** Munkács város képviselő-testületének közgyűlése úgy határozott, hogy „jogerőssé vált határozat alapján a cigányokat megfelelő helyre kitelepíti”. (Nem történt meg a végrehajtás.)

szeptember

- 12.** Romániában megkezdődik a cigányok kitelepítése. Nyolc nap alatt 30 176 cigányt szállítottak Transznisztriába.
- 12.** Kárpátalján megkezdődik a cigányok deportálása.

- 14.** Az Otto Thierack, német igazságügyi miniszter és Joseph Goebbels között zajló tárgyalás jegyzőkönyve tanúsága szerint: „Tekintettel az aszociális életvitelek eltörlésére, dr. Goebbels azon a véleményen van, hogy az alábbi csoportokat kell megsemmisíteni: a zsidókat és cigányokat feltételek nélkül, a lengyelek közül azokat, akiket 3-4 évnyi fegyházra ítélték, a csehek és a németek közül a halálraítélteket...
A legjobb elgondolás ezek munkatáborokban történő megsemmisítése.”

- 29.** A Délvidék e napi (1942/219.) számában megjelent egy „A cigánykérdés Németországban” című, a náci gyakorlatot ismertető írás.

október

- 17.** A romániai hatóságok felfüggesztik a transznisztriai deportálásokat.

november

- 18.** Tassy Kristóf képviselő az igazságügyi minisztérium 1943. évi költségvetési vitája során tett felszólalásában a cigányügyre is kitér. „Már sokszor előhoztuk itt ezt a kérdést, már sokat írtak, beszéltek róla, azonban még nem történt semmi, pedig a magyar falu népe örökké hálás lenne annak, aki valahogy egyszersmindenkorra megszabadítaná a társadalmat a cigányoktól. Ismételten kérem az igazságügyminiszter urat, tegyem igazságot ezen a téren is, és szabadítsa meg valahogyan az ország népét ezektől a páriáktól.”
- 23.** Az országgyűlés képviselőházának ülésén Gesztelyi Nagy László a közellátási tárcanélküli minisztérium 1943. évi költségvetésének előterjesztésében kijelenti: „T. Ház! A cigányok élelmezésének kérdése külön elbírálás tárgya kell, hogy legyen. Lehetetlenség, hogy a dolgozó munkás rétegeknek kárára

a százezres cigány tömeg hasonló módon élmeztessek, amelynek nincs állandó lakása, nincs állandó foglalkozása, amely csak ragályt terjeszt, betegséggel fertőzi a társadalmat, rontja a vérbajok és egyéb fertőző bajok statisztikáját és legtöbbször lopásból, rablásból, gyilkosságból, becsapásból tartja el magát. Ha megnézzük az újságok bűnügyi rovatát, ma is ezrével találunk cigány bűnözőket, akiket a rendes állampolgárok mértékével sem jogi, sem közellátási, sem büntetőjogi szempontból mérni nem lehet.”

december

- 16.** Himmler, a Gestapo főnöke, egyben az SS elitalakulatának vezetője ún. Auschwitzi Parancsa, melyben huszonnégyezer európai szinti és roma deportálását irányozza elő az Auschwitz-Birkenau Koncentrációs Tábor ún. cigánytábor részlegébe.

1943

Buchenwaldban ez évben 37 ezer cigány rabot tartottak nyilván.

január

29. Himmler 1942. december 16-ai rendeletének e nap kelt végrehajtási utasítása Auschwitz-i családi cigánytábort jelöli ki a cigányok gyűjtőhelyéül.

A bűnügyi rendőrőrszobák egy külön leiratban azt a feladatot is kapták, hogy az az SS Birodalmi Vezére (Himmler) parancsára koncentrációs táborba irányított cigány személyek hátramaradó vagyonát lefoglalják.

február

26. Az első németországi romatranszport megérkezik Auschwitz–Birkenauba. (18 ezer német és osztrák) cigányt deportáltak oda a német rendőrhatalóságok.)

március

Kereken 1700 białystocki lengyel szintit és romát gyilkoltak meg az auschwitzi gázkamrákban.

április

A Magyar Dolgozók Országos Hivatás szervezete Ipari és Kereskedelmi Titkársága panaszos levelet írt az iparügyi miniszternek a Romániából származó 1000-1200 cigánykovács működése ellen, akik áruikat leginkább zsidó kereskedőknek adják el számla nélkül és nem is adóznak.

május

A hírhedt háborús bűnöst, dr. Mengelét kinevezik az auschwitzi tábor vezető orvosává. (Első lépésként több száz szinti és roma elgázosításáról dönt. Ezt követően megkezdi emberkísérleteit a Német Kutatási Alap és a Vilmos Császár Intézet támogatásával, melyeknek számos zsidó és szinti kisgyermek esik áldozatul.)

Auschwitzban 1035 osztrák szintit/romát pusztítottak el a gázkamrákban.

október

Belgiumban általános cigányrazziát tartanak, amely során valamennyi elfogott cigányt a Mechelenben (Malines) működő gyűjtőtáborba zárják.

1. Jászapátiban a legutóbbi időben sok baromfilopás történt – jelentette az MTI tudósítója „Bizalmas” információként. – „A cigányok a macskák nagy részét is kiirtották, hogy bőruket értékesíthessék. A nagyközség képviselőtestülete emiatt elrendelte, hogy a 15 éven aluli cigány nappal az utcán csak iskolába menet vagy onnan jövet tartózkodhat, a 15 éven felüli cigány pedig este 8 óra után nem jelenhet meg az utcán és nyilvános helyekre sem járhat. Az ellenszegülőktől megvonják a dohányvásárlási jogot és a cukorjegyet.”

november

15. Himler e nap kibocsátott rendeletében arról intézkedik, hogy a tiszta vagy félvérű cigányok a zsidókéval azonos elbánásban részesüljenek, s kétséges esetekben a rendőrség döntse el a cigány származást.

- 27.** „Ellenállás miatt” Auschwitz-Birkenauban 35 szintit és romát büntető századba vezényeltek. (A következő hónapokban valamennyien meghaltak.)

1944

január

- 15.** Belgiumból 351 cigányt deportáltak Auschwitzba belgiumi Malines gyűjtőtáborából a Z-jelezésű vonattal. (Közülük csupán tizenketten tértek vissza a háború végén.)
- 10.** A Magyar kir. Belügyminisztérium Közbiztonsági osztálya utasítása értelmében a partizánok elől a független horvát állam és Szerbia felől Magyarországra menekülő polgári lakosság nagy tömegeiből a határon ki kell szűrni, és fel kell tartóztatni a gyanús elemeket, az idegen nemzetiségűeket, a zsidókat és a cigányokat (BM 28.600/1943. VII. res. utasítás).

április

A szigetvári főszolgabíró Révfalu község cigánytelepe területére gyűjtette össze járása valamennyi (1166) cigányát, megfosztva őket lakásuktól, megélhetésüktől.

- 25.** A miskolci polgármester saját hatáskörében rendeletet adott, melyben kizárta a vajellátásból a zsidókat és a cigányokat is.

május

A szombathelyi rendőrkapitányság 56 cigányt vett őrizetbe (előállították a nem szombathelyi illetőségű, karavánszerűen, különböző vidékekről érkezett kóbor cigányokat).

- 16.** Hollandiában a cigányok őrizetbe

vételére országos cigányrazziát rendeltek el. Minden cigánycsaládot, a gyerekeket is beleértve azonnali hatállyal a westerborki gyűjtőtáborba küldték. 578 „cigány jellegű” embert gyűjtöttek be, akik közül végül 245-öt szállítanak Auschwitzba.

22. A Zimonyban élő csaknem 600 magyar hazatelepítése ügyében Belügyminisztériumi átirat született, amelyben a Külügyminisztériumot tájékoztatták, hogy hazatérési igazolványt nem lehet kiállítani a zsidóknak, cigányoknak és idegen nemzetiségűeknek. (BM 9457/1944.V.2. sz. átirat)

Sallay István a Magyar Szó e napi számában „A zsidókérdés mellett cigánykérdés is van Nagykoröson” címmel publikált írásában a cigányok elleni fellépést, a kérdés zsidókéhoz hasonló rendezését szorgalmazta.

30. A baranyai alispán a cigányok kóborlási hajlamának megfékezésére, saját hatáskörében elrendelte a cigánytelepek három hétre történő lezárását és a cigányok vásárokról való kitiltását három hónap időtartamra.

július

A cigányoktól az országban, több vármegyében is megvonták az élelmiszerjegyeket.

A cigányok deportálásának kezdete Magyarországon. 1945 márciusáig 25-30 ezer magyarországi cigányt deportáltak.

Több megyében internáló táborokat hoztak létre, Szabolcsban a nagyobb városok mellett alakítottak ki táborokat, pl. Újfehértó, Nyírbátor, Nyíregyháza és Mátészalka mellett. Több település roma lakosságát munkatáborokba vitték, pl. Szekszárdon, Baján, Nagykátán.

2. Szegedi Gyula „Nagykőrösi mozaik” című, az Összetartásban megjelent írásában a cigányok internálását sürgette.
12. A borsodi főispán, vitéz Borbély Macky Emil m. kir. titkostonácsos, egyben a VII. honvéd hadtest területére kinevezett országmozgósítási kormánybiztos rendelete értelmében valamennyi 16 éven felüli cigány férfi és nő – honvédelmi munkajeggyel – mezőgazdasági munkára igénybe vehető, ahol gazdasági munkaerőhiánnyal küszködnek. A cigányok részére a munkabér-megállapító bizottság által megállapított munkabért és természetbeni járandóságokat juttatták. Munkakönyvvel kell ellátni őket, teljesítményüket ebbe kell rögzíteni, s csak ennek ellenében kaphatják meg élelmiszerjegyeiket.
22. „Zsidókérdés után csak el lehet intézni a cigánykérdést!” címmel jelent meg egy uszító szellemű írás (CLIÓ szerzői jeggyel) az Új Fehérvár e nap megjelent számában.
25. A Sopron vármegyei főispán – elsőként az országban – (a zsidókra vonatkozó rendelkezésekhez hasonló későbbi országos intézkedésekre számítva és készülve) összeíratta a vármegyéje területén található összes cigányt.

augusztus

2. Az augusztus 3-ára virradó éjszaka Auschwitz-Birkenauban felszámolták a cigánytábort, 2897 cigányt gyilkoltak meg a gázkamrákban.
4. Győr német városparancsnoka a rendőrségtől bekérte a város területén élő cigányok névsorát. Megindult a cigányoknak a helyi zsidógettóba gyűjtése.
14. Szatmárnémeti város piacairól és a belvárosból kitiltották a cigányokat. A rendelkezést szigorúan ellenőrizték. A munkanélküli cigányokat munkatáborba szállították.
- 14-17. Összeírták az egri cigányokat, és arcképes igazolvánnyal látták el

őket, majd az igazolványok kiosztása után rendőrségi razziát tartottak a városban, hogy a helyi illetőséggel nem rendelkezőket ellen intézkedhessenek.

- 17.** „Jön a cigánytörvény. A zsidók után a cigányoktól is megszabadulunk?” címmel, illetve alcímmel jelentetett meg örvendező cikket a Fejér Megyei Napló, Keszthelyi László tollából.
- 23.** A Honvédelmi Minisztérium szeptember 20-i határidővel elrendelte a cigány munkásszázadok felállítását.
(Kb. 50-60 munkaszolgálatos századra, 10-12.000 főre számítottak az 1892-1926 között született munkaképes kóbor, illetve letelepedett, de foglalkozás nélküli cigány férfiak soraiból). A cigány munkásszázadokat 213 főre tervezték.
- 31.** A zirci járás fősolgabírája határozattal tiltotta ki a cigányokat a csatkai búcsúról.

szeptember

A dél-szlovákiai cigányokat a dachau koncentrációs táborba deportálják.

- 2.** A Belügyminisztérium az augusztus 23-i HM rendelettel összefüggésben előírta a rendőri és csendőri szervezeteknek a kóbor és a letelepedett foglalkozás nélküli cigány férfiak összeszedését és átadásukat az illetékes honvéd

parancsnokságoknak.

- 2.** után A 12/1. alakulatszámú cigány munkásszázad Móron dolgozott erődítési munkálatokon.
- 4.** Egy bizalmas belügyminiszteri rendelet született, melynek értelmében ki kellett szűrni és tilos lett beengedni a határon a Szlovákia felőli menekültek között található menekülő cigányokat.
- 8.** A Zirci járás főszolgabírája járásának cigányai augusztus 31-i kitiltása után hozott határozata alapján Győr, Komárom, Székesfehérvár, Pápa, Veszprém, Sopron, és városok, és a hozzájuk tartozó megyék cigányságát is eltiltotta az e napi csatkaibúcsún való részvételtől.
- 12.** A BM Közbiztonsági osztálya bizalmas rendeletben intézkedett – mások mellett – az országhatáron átszivárgott cigányok a bejövetelük útján történő visszatoloncolásra.
- 21.** „Vigyék közmunkára Somogy megyében is a cigányokat!” címmel sürgette a Somogyi Újság e napi száma, hogy Somogyban is kövessék Sopron vármegye alispánjának intézkedését, aki elrendelte, hogy a munkáshiány enyhítése érdekében a vármegye területén élő cigány családok férfi tagjait mind, kivétel nélkül közmunkára rendelte ki, így közel háromezer munkaerőt állított a mezőgazdaság és az ipar

szolgálatába.

25. A Zalai Közlöny e napi száma hírül adta: „Munkatáborba szállították a nagykanizsai járásban összeszedett cigányokat”

28. Munkatáborba szállították a kaposvári járásban összeszedett csavargó cigányokat is – adta hírül a Somogyi Újság.

Az Összetartás e napi hírei között arról is tudósít, hogy a Hódmezővásárhelyen megtartott cigányrazzia során összesen száz munkaképes cigányt vettek őrizetbe, s adtak át honvédelmi munkaszolgálatra.

29. Kemenesalján összeszedték a cigányokat. A Celldömölki járásból összesen 78 cigányt szedtek össze a csendőrök, s adtak át munkaszolgálatra – írja az Összetartás.

október

A 14/1. hadrendi szám alatt felállított munkaszolgálatos cigány munkásszázad Dunaszerdahelyen tartózkodott.

A Zala vármegyéből hatóságilag összegyűjtött, s a nagykanizsai kávégyárból a Magyarországhoz visszacsatolt Csáktornya térségébe munkára hurcolt cigányok közül többen az ismétlődő légítámadások áldozatai lettek.

5. Nagyszalontán éjszaka a

csendőrök kézigránátokat dobtak a cigánytelepre, majd géppisztolyokból tüzet nyitottak. Az áldozatok számáról nem maradtak fenn pontos adatok. Az elmenekülteket később elfogták.

- 6.** A Nagyszalontán és Kötegyánon elfogott cigányokat a csendőrök Dobozra vitték. Doboz község határában 20 cigányt és 2 nem cigányt – köztük gyermekeket és terhes asszonyokat – végeztek ki. (Némelyeket az exhumálás tanúsága szerint még élve temettek el.)
- 10.** Buchenwaldból 800 roma gyereket szállítottak át Auschwitzba, és elgázosították őket.
- 10-12.** A 39. bevonulási központ által felállított 1039/1. cigány munkásszázad három nap alatt ötvennyolc halottat és eltűntet jelentett. Közöttük Kistelekről, Horgosról és Kiskunmajsáról származó cigány férfiak voltak.
- 16.** A déli hadműveleti terület kormánybiztosa Pécssett kiadta 147/HdM Korm.Bizt./1944. számú rendeletét, mely szerint azt követően a cigányok csak kivételes engedély birtokában hagyhatták el tartózkodási helyüket. (Aki ezt megszegi, a büntetésen kívül internálandó.)
- 23.** Tíz hangonyi cigány asszony megjelent a helyi körjegyzői hivatalban s panasszal élt, mert a szeptemberben cigány munkásszázadba elvitt, és azóta honvédelmi munkát végző férjeik után nem folyósítottak számukra hadisegélyt.

Felállították a körmendi gettót a Zala és Vas megyei cigányok részére, majd három hét múlva a német birodalom határán felállított munkatáborba vitték őket.

A buchenwaldi koncentrációs táborban 1944 novemberében magyar cigányként regisztráltak 153 foglyot. (Közülük 18-an már decemberben meghaltak.)

- 2.** Budapest környékén: Rákospalotán, Csepelen, Pesterzsébeten, Soroksáron, Kispesten, Pestlőrincen, Nagytétényben, Budakalászon, Újpesten családotól, gyermekestől összeseterelték a romákat a helyi csendőrségre, majd az óbudai téglagyárba hajtották őket.
- 3-4.** A Belügyminisztérium VII. osztálya és a Honvédelmi Minisztérium Hajnácskőy László csendőr alezredes irányítása alatt „országos razziaát” szervezett a romák összeszedésére és németországi munkára történő átadására”. Megindult a cigány családok összeszedése és internálása a Felvidéken, Zala, Veszprém, Vas, Baranya, Somogy, Tolna, Komárom, és Győr és Sopron vármegyékben. A családokat először a Komáromi Magyar Királyi Katonai Internáló Táborba (a komáromi Csillagerődbe) szállították, ahol szelektáltak. A munkaképtelenek közül sokakat elengedtek, a többieket Németországba deportálták.
- 4.** A nagybicsérdi és kisbicsérdi (Baranya megyei) cigánytelepek összes lakóját csendőrkarhatalmi kísérettel Pécsre szállították, ahonnan a komáromi Csillagerődbe, majd Dachauba, Mauthausenbe és Bergen-Belsenbe, így sokuknak a halálba vezetett az útjuk.
- 8.** Az óbudai téglagyárban fogva tartott cigányokat hajnalban a budaörsi pályaudvarra kísérték, ott bevagonírozták őket és elindították a koncentrációs táborok felé.
- 13.** Szombathelyről munkatáborba szállították a cigánytelep lakóit (csak azok maradhattak, akiknek állandó és rendes foglalkozásuk volt).
- 14-20.** Az Pest környéki romák transzportja a dachau koncentrációs táborba érkezett, majd pár nap múlva a nőket és gyermekeket tovább küldték a ravensbrücki koncentrációs táborba. (A dachau SS-lágerrendszer 20 075 magyar foglyából 1126 volt magyar cigány. A cigányok együttes létszáma 1340-et tett ki.)
- 24.** A komáromi Csillagerődben berendezett táborból elbocsátottak több kisgyerekes cigány nőt. Az ott átélt iszonyatos állapotok következtében a

hazafelé vezető úton négy cigány kisgyermek meghalt. A legfiatalabb 1 hetes, a legidősebb 4 éves volt.

Győr vármegye nyilas főispánja a főszolgabírókat, a polgármestereket körlevélben arról tájékoztatta, hogy „a m. kir. II. honvéd hadtest mellé kirendelt hadműveleti kormánybiztos úr a hadtest területén lévő cigányok ügyét egységesen kívánja rendezni”. Név szerinti kimutatásokat kért, és „a cigányok fokozottabb ellenőrzésére és munkára szorítására” külön felhívta a figyelmet. A „végleges rendezéshez” további javaslatokat kért.

- 30.** A Tolna megyei Lengyel mellett a Mekényes és Lengyel közötti völgykatlanban meghúzódó cigánytelepen a csendőrök géppisztolyból tüzet nyitottak a Sárközi család tagjaira, majd a menekülők közé kézigránátokat dobtak. Akciójuk után tizenhat (más forrás szerint: 14) halott roma maradt. A legfiatalabb 2, a legidősebb áldozatuk 69 éves volt.

december

Székesfehérvárott a 14-16 éves leventeköteles gyerekeket erődítési munkákra kötelezték. A hadműveleti kormánybiztos összeíratta a munkaképes cigánylakosságot, akiket ugyancsak honvédelmi munka címén útépitésnél, romeltakarításnál és egyéb közmunkákban alkalmaztak. Később a 16 éven aluli-cigányokat is összeírták, mivel a kormánybiztos a cigánykérdés központi rendezéséig a hadtest területén élő összes cigányok ügyét egységesen rendezni kívánta.

- 18.** Piliscsabán a hadbíróóság az esztergomi téglagyárban szolgálatot teljesítő, s onnan megszökött 8 munkaszolgálatos cigányt halálra ítelt. Az ítéletet végrehajtották.
- 23.** A felvidéki Szalatnyán a megszálló fasiszták a falubeli cigány lakosságot – 56 személyt, köztük időseket és gyerekeket is – egy házba gyűjtötték össze, majd a rákövetkező napon a házat rájuk gyújtották, s aki megpróbált kimenekülni közülük, azt lelőtték.

1945

január

A ravensbrücki táborban 120-140 cigánylányt sterilizáltak, a legfiatalabb közülük 8 éves volt.

A m. kir. 3. honvéd hadsereg parancsnokságának tábori bírósága rögtönítélő bíróságként szökés büntette miatt – többek között – 9 cigány munkaszolgálatost kivégeztetett.

A Fejér megyei Szolgaegyház községben egy ismeretlen katonai alakulathoz tartozó katonai csoport tagjai egy cigány családot és 27 rokonát agyonlőtték. Az eset feltáratlan, dokumentumok nem állnak rendelkezésre.

27. Az első szovjet katonák elérik Auschwitzot, és felszabadítanak 4800 foglyot, akik között már csak egyetlen egy roma származású volt.

23. A Veszprém megyei Lajoskomáromban magyar tábori csendőrök kivégezték a település összes otthontartózkodó cigány lakosát, két család 16 tagját, köztük 1-9 éves gyermeket gyilkoltak le.

február

A visszafoglalt Székesfehérvárról Várpalotára hurcoltak a nyilasok 118 cigányt, akiket az Inota felé eső Grábler-tónál lemészároltak és közös sírba temettek.

A belügyminisztérium polgári kiűrésről szóló rendelete a cigányok és családtagjaik őrizetbe vételét és internálását is előírta. A közeledő front miatt sokakat megöltek, néhányan hazakerültek, a többieket a kőszegi internálótáborba, onnan pedig a Vas megyei romákkal együtt németországi koncentrációs táborokba viszik.

- 7.** A Szombathelyen székelő Magyar királyi Honvédelmi Kerület Területén Működő Kormánybiztos utasítja Vas vármegye alispánját, hogy a hadműveleti és a közvetlenül mögötte húzódó területekről az ott lakó vagy átvonuló cigányokat össze kell gyűjteni és az említett területekről ki kell telepíteni. A végrehajtás során a „legradikálisabb eszközök is igénybe vehetők” – írja az utasítás.
- 20.** A Kőszegen ülésező nyilas kormány „a cigánykérdés legradikálisabb legszigorúbb végmegoldásáról” dönt, mely szerint a községekben élő valamennyi cigány gyűjtőtáborba szállítandó.
- 23.** Vajna Gábor nyilas belügyminiszter Kőszegen kijelentette: „a zsidó- és cigánykérdés maradéktalan, ha kell drákói rendezését megkezdtem, amit e két nemzetidegen faj magatartása tett szükségessé.”

március

- 13.** Vas vármegye alispánja a megye valamennyi főszolgabíróját a február 27-i kormánybiztosi utasítás öt napon belüli végrehajtására szólította fel. Az érintett cigányok járasonként egy községben való összegyűjtéséről intézkedett. Ugyanakkor azt is közölte, hogy a felnőttek közül „egy megbízható személy visszahagyható a munkára nem képes gyerekek ellátására.”.
- 21.** A Nagyatádi járás főszolgabírója 103 helyi cigány Sárvárra, majd Lentibe történő internálásáról intézkedett.

április

- 17.** Angol-kanadai katonai egységek felszabadítják Bergen-Belsent.

május

- 2.** A Tito vezette jugoszláv kommunista partizánmozgalom egységei felszabadították a jasenovaci koncentrációs táborot Horvátországban.
- 4.** Brit erők felszabadították a neuengammei koncentrációs táborot.
- 5.** Az Egyesült Államok 11. páncélosadosztálya felszabadította a mauthauseni és guseni koncentrációs táborokat.
- 9.** A szovjet csapatok felszabadították Theresienstadt (ma: Terezin) gettóját és a stutthofi koncentrációs táborot.

Európában véget ért a II. világháború. Félmillióra becsülik a koncentrációs táborokban, illetve az Einsatzgruppe-k által kivégzett romák és szintik számát. A nácik által nyilvántartott negyvenezer német és osztrák sintiből s romából több mint huszonötezret gyilkoltak meg.